

AZƏRBAYCANIN ENERJİ RESURLARI XƏZƏR-QARA DƏNİZ REGIONUNDA GEOSİYASİ VƏZİYYƏTİN TRANSFORMASIYASININ MÜHÜM KATALİZATORU KİMİ

AYGÜN ƏKBƏROVA

*Siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru, dosent,
Bakı Dövlət Universitetinin Beynəlxalq
münasibətlər kafedrasının doktorantı*

E-mail: aygunniyaz@gmail.com

Giriş

Xəzər-Qara dəniz regionunda geosiyasi vəziyyətin transformasiyası dəyişən ittifaqlar, ərazi mübahisələri, resurs rəqabəti və xarici təsirlər də daxil olmaqla bir sıra amillərin mürəkkəb qarşılıqlı təsiri ilə şərtlənir. Əhəmiyyətli amillərdən biri regionda nüfuz və nəzarət uğrunda mübarizə aparan Rusiya və Türkiyə kimi əsas regional oyunçuların iddialı hərəkətləridir. Rusiyanın 2014-cü ildə Kırım ilhaq etməsi və Qara dənizdə hərbi mövcudluğunu artırması gərginliyi artırır, qonşu dövlətlərin və beynəlxalq aktorların reaksiyalarına səbəb olub. Bundan əlavə, bəzi regional dövlətlərin, xüsusən də Şərqi Avropa və Cənubi Qafqaz ölkələrinin inteqrasiya istəkləri Avropa İttifaqı və NATO kimi Qərb institutları ilə əməkdaşlığın artmasına səbəb olmuşdur. Bu tendensiya Rusiya ilə gərginliyi artırır, regionda Qərb və Şərq gücləri arasında daha geniş geosiyasi rəqabətə səbəb olur.

Azərbaycanın enerji resursları Xəzər-Qara dəniz regionunun geosiyasi dinamikasının formalaşmasında mühüm rol oynayır. Neft və təbii qazın əhəmiyyətli istehsalçısı və ixracatçısı kimi Azərbaycanın enerji sektoru regional iqtisadiyyatlara, təhlükəsizlik siyasətinə və beynəlxalq əlaqələrə təsir göstərir. Azərbaycanın enerji resurslarının təsiri başa düşmək regionun strateji əhəmiyyətini və gələcək inkişaf perspektivlərini qiymətləndirmək üçün çox vacibdir.

Bu baxımdan, tədqiqatımızın məqsədi Azərbaycanın enerji resurslarının Xəzər-Qara dəniz regionunda geosiyasi vəziyyətin transformasiyası üçün necə katalizator rolunu oynadığını təhlil etməkdir. Enerji geosiyasəti, iqtisadi maraqlar və təhlükəsizlik mülahizələri arasındakı qarşılıqlı əlaqəni araşdıraraq, məqalə inkişaf edən regional mənzərə haqqında fikirlər təqdim etmək məqsədi daşıyır. Bundan əlavə, məqalə Azərbaycanın enerji sektoru ilə bağlı imkanları və çağırışları, onun regional əməkdaşlıq, sabitlik və inteqrasiya üçün təsirlərini müəyyən etməyə xidmət edir.

Azərbaycan Respublikasının karbohidrogen resurslarının həcmi

Xəzər dənizi dünyanın ən böyük qapalı su hövzəsidir, geosiyasi mövqeyi və zəngin karbohidrogen ehtiyatları baxımından dünyadakı ən mühüm regionlardan biridir. Xəzərin təbii sərvətləri haqqında müxtəlif tədqiqatçılar müxtəlif məlumatlara malikdirlər. Amerika Birləşmiş Ştatlarının Enerji İnformasiya Administrasiyasının (EIA) statistikasına görə, Xəzərdə 48 milyard barel neft və 8,2 trilyon m³ təbii qaz enerjisi var. Neft ehtiyatlarının 41%-i (19,6 milyard barel) və qaz ehtiyatlarının 36%-i (3 trilyon m³) dəniz ərazilərində cəmləşib. Resursların 35%-i və 45%-i torpaqdakı resurslardır. Qalan ehtiyatlar sahilədən 100 mil məsafədədir. EIA-nin məlumatına görə, Xəzər regionunda hələ də kəşf edilməmiş 20 milyard barel neft və 7 trilyon m³ təbii qaz var [6].

Bundan əlavə, 2017-ci il sentyabrın 14-də Bakıda Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorundakı "Azəri", "Çıraq" və "Günəşli" yataqlarının birgə işlənməsi və hasilatın pay bölgüsü haqqında yeni saziş imzalanıb. Beləliklə, nəhəng "Azəri-Çıraq-Günəşli" blok neft yataqlarının işlənməsində yeni dövr başladı. Müqaviləni Azərbaycanın hökumət rəsmiləri SOCAR, BP, Chevron, IMPEX, Statoil, ExxonMobil, TP, ITOCHU və ONGC Videsh şirkətləri imzalayıb. 2050-ci ilə qədər yenidən işlənmiş Hasilatın Pay Bölgüsü Sazişə əsasən, BP layihənin operatoru kimi fəaliyyətini davam etdirəcək, SOCAR-ın payı 11 faizdən 25 faizə, Azərbaycanda qalan mənfəət payı isə 75 faizə yüksələcək. Bu Sazişdən sonra 2019-cu ildə "Azəri-Çıraq-Günəşli" blokunun müqavilə sahəsində əlavə hasilat platformasının tikintisinə dair də razılıq əldə olunub [9].

BP-nin məlumatına görə, 2019-cu ilin sonunda Azərbaycanın təsdiq edilmiş neft ehtiyatları 1 milyard kubmetr təşkil edib. Hesabata görə, 2019-cu ilin sonunda dünyanın təsdiqlənmiş neft ehtiyatları 244,6 milyard barelə çatıb və Azərbaycanın bunda payı 0,4 faiz təşkil edib [7].

Azərbaycan qaz ehtiyatlarına görə də ən əlverişli regionlardan biridir. Burada zəngin qaz ehtiyatları-

nın olması 20-ci əsrin ortalarında Azərbaycan qaz sənayesinin və vahid qaz şəbəkəsinin yaranmasına səbəb olmuşdur. Lakin iqtisadi canlanma burada təbii qaza tələbatı artırır və müəyyən vaxtlarda ölkə Sovet İttifaqının vahid qaz sistemindən əlavə yanacaq almaqla bu enerjidaşıyıcıya olan tələbatı ödəyib. İttifaqın dağılması ilə əlaqədar olaraq ölkə təbii qaza olan tələbatını daxili mənbələr hesabına ödəməli oldu. 1990-cı illərdə ölkədə hasil edilən qaz (1998-ci ildə 5589,5 min m³) tələbatdan aşağı idi. Yeni neft və qaz yataqlarının genişləndirilməsi, mövcud ehtiyatlardan səmərəli istifadə son zamanlar bu problemi həll etdi və Azərbaycan qaz ixracatçısına çevrildi [6, s. 44].

Xüsusilə, 1990-cı ildə Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti (ARDNŞ) tərəfindən “Şahdəniz” yatağında “Şahdəniz” quyusu açılaraq Azərbaycanı qazla təmin edib. 1992-ci ilin sentyabrında Azərbaycan hökuməti Böyük Britaniyanın British Petroleum və Norveçin Statoil şirkətləri ilə “Şahdəniz” yatağının işlənməsinə dair müqavilə imzalamışdır. Müqaviləyə əsasən, “British Petroleum” və “Statoil” şirkətlərinə yatağın birgə işlənməsi üzrə danışıqlar aparmaq və yatağın hazırlanması üçün xüsusi səlahiyyətlər verildi. İki şirkət ittifaq yaratdı və sonradan Türkiyə Neft Şirkəti ilə birləşdi [6, s. 40].

BP-nin icmalı 2019-cu ilin sonunda Azərbaycanın təsdiq edilmiş qaz ehtiyatlarını 2,8 trilyon kubmetr səviyyəsində qiymətləndirib. İcmalın məlumatına görə, 2018-ci ilin sonuna Azərbaycanın təbii qaz ehtiyatları 2,1 trilyon kubmetr qiymətləndirilib və bununla da bir il ərzində qaz ehtiyatları 0,7 trilyon kubmetr və ya 33,3% artıb [7].

Bundan əlavə, “Fitch Ratings”-in qiymətləndirməsinə görə, Azərbaycan dünyanın aparıcı ölkələrindən biridir və təbii qaz ehtiyatlarına görə yalnız Qətərdən geri qalır. Fitch-in məlumatına görə, 2019-cu ildə ölkənin neft və qaz ehtiyatları global ehtiyatların 0,8%-ni təşkil edib. Hasilata nəzər salsaq, Qazaxıstan təbii qaz ehtiyatlarına görə demək olar ki, Azərbaycanla bərabər səviyyədədir. Bu çərçivədə Qaraçuxur hövzəsində qazılan quyularda aparılan tədqiqatlar zamanı Abşeron laylarında sənaye əhəmiyyəti olmayan qazlara rast gəlinmişdir. Belə ki, təbii qaz hasilatına keçən quyularda suyun miqdarının sürətlə artdığı müşahidə olunub. 11 neft təbəqəsindən yalnız 6 layda qaz zonaları var. İkinci təbəqənin nisbətən yuxarı hissəsindəki tektonik qırılıqlar arasında 23 ha (230000 m²) sahəsi olan qaz

zonası var. Üçüncü layın qaz zonasında yerləşən bütün quyularda qazveriminin azalması nəticəsində quyular bağlanıb [4].

Azərbaycan Respublikasının Qara dəniz ölkələrinin enerji təhlükəsizliyinə təsirləri

Azərbaycanın Qara dəniz ölkələrinin enerji təhlükəsizliyində rolu ilə bağlı mövqeyini bir neçə bənddə ümumiləşdirmək olar: birincisi, global rəqabət, enerji resurslarının təhlükəsizliyi və enerji marşrutlarının müxtəlifliyi səbəbindən güclü və effektiv Avropa enerji siyasəti zəruridir. İkincisi, enerji siyasəti milli suverenliyin əsasını təşkil edir, ona görə də milli təhlükəsizlik çərçivəsində adekvat enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsi Aİ üçün mühüm prioritetdir. Üçüncüsü, bütün üzv dövlətlər, o cümlədən Balkan ölkələri mövcud enerji siyasətini dəstəkləyir, lakin onların heç biri ümumi enerji bazarının inteqrasiyasını nəzərdə tutmur. Bu qeyri-sabit mövqeyin arxasında bir neçə səbəb var. Balkan ölkələri də daxil olmaqla hər bir üzv dövlətin öz milli maraqları və xarici siyasəti var. Bundan əlavə, Avropa regionlarının istehlak və idxal dərəcələri fərqlidir. Dördüncüsü, uğursuzluğa düşər olmuş Nabukko layihəsindən sonra Aİ daha ciddi addımlar atmaq istəyir. Cənub Qaz Dəhlizi alternativ enerji mənbələri baxımından ən mühüm layihədir. Beşincisi, Aİ-Azərbaycan enerji münasibətlərinə nəzər saldıqda aydın olur ki, Azərbaycan istər Aİ, istərsə də Balkan ölkələrinin iqtisadi, geosiyasi və təhlükəsizlik maraqlarına görə etibarlı və strateji tərəfdaşdır.

Bunun nəticəsidir ki, Avropa İttifaqı və Balkan ölkələri ilə Azərbaycan arasında əlaqələr sürətlə intensivləşir. Avropa Qonşuluq Siyasəti, Şərq Tərəfdaşlığı Proqramı və Cənub Qaz Dəhlizi Azərbaycanın Avropaya gələcək inteqrasiyasına töhfə verən əsas elementlərdir. Beləliklə, uzun illərdən sonra Avropa İttifaqı ümumi enerji siyasəti istiqamətində mühüm addım atmışdır. TAP və TANAP layihələri ilə Avropanın bir çox regionlarını enerji ilə təmin edir və tək mənbədən asılılığı azaldır, Avropanın enerji təhlükəsizliyini təmin edəcək ən mühüm faktora gətirib çıxarır [1].

Digər tərəfdən, Rusiya maneələr yaratmaqla Aİ-nin yeni mənbələrdən təbii qaz almasına mane olmağa çalışır. Bu maneələr geosiyasi sferada hadisələrin gedişindən asılı olaraq dəyişir. Bu məqamda Azərbaycan əsas ölkə rolunu oynayır və Qara

dəniz ölkələrinin enerji resurslarının müxtəlifliyinin artırılmasında böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu baxımdan, Rusiya ilk mərhələdə mənfəət şərtləri ilə Cənub Qaz Dəhlizinin reputasiyasına xələl gətirməyə çalışır. Eyni zamanda, Azərbaycan və Türkmənistanın enerji ixracı infrastrukturunun əsasını təşkil edəcək Transxəzər boru kəməri Rusiyanın maraqlarına ziddir. Rusiyanın növbəti addımları irimiqyaslı geosiyasi manevrlərlə layihənin hər hansı inkişafının qarşısını ala bilər. Lakin Azərbaycanın Cənubi Qafqazda əhəmiyyətinin artması və 2020-ci ildə TAP kəməri ilə ilk təbii qazın nəqlinə başlaması rusları çətin vəziyyətə salıb.

2016-cı il mayın 17-də Yunanıstanın Saloniki şəhərində TAP-ın təməlqoyma mərasimi keçirilib. TAP fəaliyyətə başladıqdan sonra Bolqarıstanın qaz ehtiyacının 33%-ni, Yunanıstanın 20%-ni və İtaliyanın 10,5%-ni ödəyir. BP, İtaliyanın SNAM və Azəri SOCAR hər biri 20 faiz payla üç əsas investordur. TAP Cənub Qaz Dəhlizinin bir hissəsidir [2]. Layihənin tərəfləri hesab edirdilər ki, kəmərin Avropanın enerji təhlükəsizliyini artıracaq və Rusiyadan asılılığını azaldacaq. ABŞ-ın Avropadakı enerji təhlükəsizliyi üzrə xüsusi səfiri Riçard Morninqstarın sözlərinə görə: “Azərbaycan sahillərindən kənarında regionda başqa ehtiyatlar da var. Türkmənistandan qaz idxal etmək hələ də mümkündür” [5].

Cənub Qaz Dəhlizi Aİ üçün vacib olsa da, Rusiya üçün narahatlıq doğurur. Məsələn, Qərbin dəstəklədiyi Nabukko layihəsinin müzakirə olunduğu bir vaxtda Rusiya öz təbii qazını Qara dəniz sahilində Bolqarıstana nəql etmək üçün “Cənub axını” boru kəməri layihəsinin təşəbbüskarı oldu. Bu layihə Avropa İttifaqının rəqabət qaydalarına uyğun gəlmədiyi üçün baş tutmadı və sonradan Rusiyanın “Qazprom” şirkətinin təklif etdiyi “Türk axını” boru kəməri layihəsi də uğursuzluğa düçar oldu. Rusiya bu regionda onun iştirakı olmadan qaz nəqli layihələrinə isti yanaşmır. Layihə ilə bağlı son hadisə təbii qazın nəqlinə başlanmasıdır. 2020-ci ilin oktyabrında Yunanıstan-Türkiyə sərhədindən İtaliyanın cənubundakı qəbul terminalına qədər olan TAP boru kəməri, nəhayət, 15 noyabr 2020-ci ildə Cənub Qaz Dəhlizinin sonuncu hissəsi olaraq tamamlandı və boru kəməri vasitəsilə kommersiya fəaliyyətləri başladı [8].

Üstəlik, TAP-ın işə düşməsindən il yarım sonra başlayan Rusiya-Ukrayna müharibəsi Qara dəniz regionunda enerji ticarəti və nəqli üçün mühüm

tranzit marşrutuna təsir göstərir. Xüsusilə, Azərbaycan kimi enerji istehsal və ixrac edən ölkələr Qara dənizdən keçən enerji nəqli marşrutlarının təhlükəsizliyindən asılıdır. Avropa İttifaqının Rusiyaya qarşı tətbiq etdiyi sanksiyalar bölgədəki enerji balanslarına və ticarət əlaqələrinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir edir. Avropa İttifaqı Rusiyanın enerji resurslarından asılılığını azaltmaq və Rusiyanın siyasətinə qarşı tarazlıq yaratmaq üçün sanksiyalar tətbiq edir. Bu sanksiyalar Avropanın enerji təchizatının təhlükəsizliyini təmin etmək səylərinin bir hissəsi kimi qiymətləndirilir. Rusiyaya qarşı tətbiq edilən sanksiyalar Avropanın alternativ enerji mənbələrinə ehtiyacını artırır. Ona görə də Avropa İttifaqının Rusiyaya qarşı sanksiyaları nəticəsində Azərbaycanın enerji ixracı və ticarət potensialı artır. Avropa Rusiyadan enerji asılılığını azaltmaq üçün Azərbaycan kimi alternativ enerji mənbələrinə müraciət edir.

Bu yaxınlarda Aİ Azərbaycanla 2027-ci ilə qədər Azərbaycan təbii qazının idxalını iki dəfə artırmaq üçün anlaşma memorandumu imzalayıb. Memorandumun əsas detallar aşağıdakılardır [3]:

– Qaz idxalı. Aİ 2027-ci ilə qədər Azərbaycandan qaz idxalını ildə ən azı 20 milyard kubmetrə (bcm) çatdırmağı hədəfləyir.

– Trans-Adriatik Boru Kəməri. Hazırda Azərbaycan Trans-Adriatik Boru Kəməri vasitəsilə hər il 8 milyard kubmetrdən çox qaz nəql edir. Bu, 2027-ci ilə qədər 20 milyard kubmetrə qədər genişləndiriləcək.

– Təchizat təhlükəsizliyi. Azərbaycanın artan qazı idxalı Rusiya qazının tədarükünün kəsilməsini kompensasiya etməyə kömək edəcək və Avropanın təchizat təhlükəsizliyinə əhəmiyyətli dərəcədə töhfə verəcək.

– Enerji əməkdaşlığı. Aİ Azərbaycanı etibarlı enerji tərəfdaşı hesab edir və enerji sahəsində uzunmüddətli və proqnozlaşdırıla bilən əməkdaşlığın vacibliyini vurğulayır. Azərbaycan qazını Aİ-yə nəql edən Cənub Qaz Dəhlizi 2020-ci ildən fəaliyyət göstərir.

– Diversifikasiya. Rusiyanın enerji təchizatını silah kimi istifadə etməyə çalışması fonunda enerji idxalının şaxələndirilməsi Aİ üçün prioritet məsələdir. Aİ liderləri Rusiyanın əksər neft idxalını bu ilin sonuna qədər dayandırmağa razı olsalar da, 2021-ci ildə Aİ-nin ehtiyaclarının təxminən 40%-ni təşkil edən Rusiya qazına birbaşa qadağa qoymayıblar.

Nəticə

Azərbaycanın 2020-ci ildə TAP layihəsində təbii qazın nəqlinə başlaması regionun enerji balansında əhəmiyyətli dəyişiklikdən xəbər verir. Bu layihə Azərbaycanın zəngin təbii qaz ehtiyatlarını Avropaya çatdırmış və regionda enerji ticarətinə yeni rəng qatmışdır. Lakin 2022-ci ildə başlayan Rusiya-Ukrayna müharibəsi Azərbaycanın Avropada enerji idxalçısı kimi strateji əhəmiyyətini bir az artırdı. Avropa İttifaqının Rusiyaya qarşı tətbiq etdiyi sanksiyalar və artan təhlükəsizlik narahatlıqları Azərbaycanın enerji resurslarına tələbatını artırır və regiondakı rolunu daha da gücləndirir. Bu dinamika fonunda 2022-ci ildə Avropa İttifaqı ilə imzalanan anlaşma memorandumu ilə Azərbaycanın təbii qaz ixracını iki dəfə artırmaq qarşıya məqsəd qoyulmuşdu. Bu saziş Azərbaycanın Avropa bazarı üçün strateji tərəfdaşlıq yaratmaq söylərini dəstəkləyir və regionda enerji ticarətinin gələcəyini formalaşdırır. Azərbaycanın enerji resurslarına artan tələbatı ilə regionda enerji ticarəti və təhlükəsizlik dinamikası mürəkkəbləşir. Bu vəziyyət region ölkələri arasında əməkdaşlığa və rəqabətə təsir edərək regiondakı geosiyasi balansını dəyişdirir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. *"Amerikanın səsi, Bakı Bürosu. TAP layihəsi: Avropanın enerji təhlükəsizliyinə təsirlər.* URL: <https://www.amerikaninsesi.org/a/tap-layihesi/3345986.html>
2. *Çarpıcı, A. TAP'ın proje finansmanı tamamı, Enerji Günlüğü Gazetesi.* URL: <https://www.enerjigunlugu.net/tapin-proje-finansmani-tamam-30636h.htm>
3. *EU signs deal to double gas imports from Azerbaijan by 2027.* euractiv. URL: <https://www.euractiv.com/section/energy/news/eu-signs-deal-to-double-gas-imports-from-azerbaijan-by-2027/>
4. *Fitch: Azərbaycanın təbii qaz ehtiyatları 120 ilə kifayət edəcək, APA.* URL: <https://apa.az/az/senaye-ve-energetika/Fitch-Azərbaycanın-təbii-qaz-eh-tiyatları-120-il-kifayət-edck-629501>
5. *Kaya, N.E. Turkey to benefit from many gas supplies and best prices, Anadolu Haber Ajansı, 05.03.2019.* URL: <https://www.aa.com.tr/en/economy/turkey-to-benefit-from-many-gas-supplies-best-prices-/1409431>
6. *Mirzayev, R. Heydar Aliyev and new oli strategy of independent Azerbaijan. Baku: Goyturk, 2016.*

7. *Nə qədər qalib - Azərbaycanın neft ehtiyatları yenidən dəyərləndirildi.* URL: <https://sputnik.az/economy/20200617/424216782/azerbaycan-neft-eh-tiyat-deyerlendirme.html>

8. *TAP layihəsi işə düşdü. Beynəlxalq Münasibətlərin Təhlili Mərkəzi.* URL: <https://aircenter.az/az/single/tap-layihesi-ise-dusdu-521>

9. *Yeni əsrin müqaviləsi: "Əsrin müqaviləsi"ndən başlanan yolda növbəti zirvə. Newtimes, 29 sentyabr 2017.* URL: <http://newtimes.az/az/organisations/5291>

XÜLASƏ

Azərbaycan Respublikasının enerji resurslarının Xəzər-Qara dəniz regionunda geosiyasi vəziyyətin transformasiyasının mühüm katalizatoru kimi tədqiq edildiyi məqalədə qeyd olunur ki, 2020-ci ildə Trans-Adriatik Boru Kəməri (TAP) layihəsində Azərbaycanın təbii qaz nəqlinə başlaması regionun enerji landşaftında əhəmiyyətli dəyişikliklərə səbəb oldu. Bu təşəbbüs Azərbaycanın zəngin təbii qaz ehtiyatlarının Avropaya ixracını asanlaşdırdı, regional enerji ticarətinə yeni dinamika daxil etdi. Məqalədə həmçinin vurğulanır ki, 2022-ci ildə Rusiya-Ukrayna müharibəsinin başlaması Azərbaycanın Avropada əsas enerji idxalçısı kimi strateji əhəmiyyətini artırır. Avropa İttifaqının Rusiyaya qarşı tətbiq etdiyi sanksiyalar və artan təhlükəsizlik narahatlıqları Azərbaycanın enerji resurslarına tələbatını artırır və onun regiondakı rolunu gücləndirir. Bu hadisələr kontekstində, 2022-ci ildə Azərbaycan və Avropa İttifaqı arasında anlaşma memorandumunun imzalanması Azərbaycanın təbii qaz ixracını iki dəfə artırmaq məqsədi daşıyırdı. Azərbaycanın enerji tələbatı artmaqda davam etdikcə, regionda enerji ticarəti və təhlükəsizlik dinamikasının mürəkkəbliyi güclənir, əməkdaşlığa, regional ölkələr arasında rəqabətə təsir edir və Xəzər-Qara dəniz regionunda geosiyasi tarazlığı dəyişdirir.

Açar sözlər: *Azərbaycan Respublikası, enerji resursları, Xəzər-Qara dəniz regionu, Rusiya, geosiyasi vəziyyət, transformasiya.*

Айгюн Акбарова

*Доктор философии по политическим наукам,
доцент*

РЕЗЮМЕ

**ЭНЕРГОРЕСУРСЫ АЗЕРБАЙДЖАНА
КАК ВАЖНЫЙ КАТАЛИЗАТОР
ТРАНСФОРМАЦИИ
ГЕОПОЛИТИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ
В КАСПИЙСКО-ЧЕРНОМОРСКОМ
РЕГИОНЕ**

В статье, где энергетические ресурсы Азербайджанской Республики изучаются как важный катализатор трансформации геополитической ситуации в Каспийско-Черноморском регионе, отмечается, что начало транспортировки природного газа Азербайджаном в Транс-Проект Адриатического трубопровода (TAP) в 2020 году вызвал существенные изменения в энергетическом ландшафте региона. Эта инициатива способствовала экспорту богатых запасов природного газа Азербайджана в Европу и придала новую динамику региональной торговле энергоносителями. В статье также подчеркивается, что начало российско-украинской войны в 2022 году повысило стратегическое значение Азербайджана как основного импортера энергоносителей в Европе. Санкции Европейского Союза против России и растущая обеспокоенность по поводу безопасности увеличили спрос Азербайджана на энергоресурсы и усилили его роль в регионе. В контексте этих событий подписание в 2022 году меморандума о взаимопонимании между Азербайджаном и Евросоюзом направлено на удвоение экспорта природного газа Азербайджана. Поскольку спрос на энергию в Азербайджане продолжает расти, сложность торговли энергоресурсами и динамики безопасности в регионе усиливается, влияя на сотрудничество и конкуренцию между странами региона и меняя геополитический баланс в Каспийско-Черноморском регионе.

Ключевые слова: *Азербайджанская Республика, энергетические ресурсы, Каспийско-Черноморский регион, Россия, геополитическая ситуация, трансформация.*

Aygun Akbarova

*Doctor of Philosophy in Political Sciences,
Associate Professor*

SUMMARY

**ENERGY RESOURCES OF AZERBAIJAN
AS AN IMPORTANT CATALYST OF THE
TRANSFORMATION OF GEOPOLITICAL
SITUATION IN THE CASPIAN-BLACK SEA
REGION**

In the article, where the energy resources of the Republic of Azerbaijan are studied as an important catalyst for the transformation of the geopolitical situation in the Caspian-Black Sea region, it is noted that the start of natural gas transportation by Azerbaijan in the Trans-Adriatic Pipeline (TAP) project in 2020 caused significant changes in the energy landscape of the region. This initiative facilitated the export of Azerbaijan's rich natural gas resources to Europe and introduced a new dynamic to regional energy trade. The article also emphasizes that the start of the Russia-Ukraine war in 2022 has increased the strategic importance of Azerbaijan as the main energy importer in Europe. European Union sanctions against Russia and growing security concerns have increased Azerbaijan's demand for energy resources and strengthened its role in the region. In the context of these events, the signing of a memorandum of understanding between Azerbaijan and the European Union in 2022 aimed to double Azerbaijan's natural gas exports. As Azerbaijan's energy demand continues to grow, the complexity of energy trade and security dynamics in the region is intensifying, affecting cooperation and competition among regional countries and changing the geopolitical balance in the Caspian-Black Sea region.

Keywords: *Republic of Azerbaijan, energy resources, Caspian-Black Sea region, Russia, geopolitical situation, transformation.*